

метою формування феноменологічного підґрунтя для активного застосування кожною людиною загальнолюдських цінностей гуманізму, солідарності, демократії і миролюбства.

Література:

1. Андрущенко В. П. Світанок Європи: Проблема формування нового учителя для об'єднаної Європи XXI століття. К. : Знання України, 2011. 1099 с.
2. Безкоровайна О. В. Педагогіка миру: визначення, завдання, шляхи їх реалізації // *Педагогіка толерантності*. 1999. № 3–4. С. 146–154.
3. Бех І. Д. Гуманістична педагогіка: перипетії становлення // *Педагогіка толерантності*. 2001. С. 21–24.
4. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. К.: Либідь. 1997. 376 с.
5. Дем'янчук А. С. Теорія виховання учнів на ідеях миру. *Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти*. Рівне: РДГУ. 2000. С. 149–197.
6. Дем'янчук С. Я. Зміст виховання учнів на ідеях миру // *Матеріали міжнародної конференції «Педагогіка єдиного і цілісного миру»*. Рівне, 1995. С. 8–14.

ІСТОРИКО-ФІЛОСОФСЬКЕ ОБҐРУНТУВАННЯ ІДЕЇ МИРУ

Лопецька Н. М.

*кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри історії,
Приватний вищий навчальний заклад «Міжнародний економіко-
гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука»
м. Рівне, Україна*

Мир – це ключова засада існування людства. Мир не означає відсутності конфліктів, однак його головна засаднича ідея полягає у тому, щоб вирішувати їх без використання насилля, що приводить до війни. Історія людства засвідчує, що часто мир – як баланс сил у міжнародній системі, не завжди виконувався з позиції укладених домовленостей, договорів, угод. Наша країна переживає зараз надскладні часи, що зумовлено російсько-українською війною – пряме й опосередковане застосування збройної сили Російською Федерацією проти суверенітету та територіальної цілісності України, яка бере свій початок ще з 20 лютого 2014 р. і триває дотепер.

У різні історичні часи неодноразово підіймалося питання щодо тлумачення, розуміння миру. Важливо, що основним аспектом для його усвідомлення має бути твердження, що це найбільша глобальна цінність для усього людства.

Ідея миру сягає давніх часів. «Ідея вічного миру» – як поняття пов’язане «з міфологічною ідеєю «золотого віку» людства, у відповідності з якою стан відсутності бойових дій, що й утворює поняття «мир», трактувався як такий, що був давно втрачений людством» [3, с. 345]. Давньогрецький поет Гесіод у своїх працях наголошував, що війни тривалий час не відбувались тому, що був певний достаток. Давня міфологічна свідомість у розумінні поняття «миру» апелювала до стану, який пояснювався нормальним, рівномірним функціонуванням суспільства, а саме: можливість людей працювати й відпочивати. Питання щодо «миру» порушувалось і у працях давньогрецького мислителя Платона. Зокрема, у одному з його діалогів – «Закон» [4] зазначається, що «...мудрість держави «кристалізована» або ж «заморожена» в законах... у ній неможливе гнучке пристосування особи до держави, але управління, що здійснюється відповідно до закону, дає змогу краще пристосуватися всім разом... найбільшим благом у такій державі є стриманість або самоконтроль, при цьому мається на увазі прихильність до закону, повага до інститутів держави і готовність підкорятись силі законів» [4]. Платон визначає і мету держави, а саме – це «...є гармонія, як у внутрішніх, так і в зовнішніх проявах, а суть довершеної гармонії, яка має бути результатом розподілу функцій у державі та її гарантією – це законопослушність» [4]. Таким чином, платонівське вчення цілком визначає як ключову концепцію у існуванні держави – її прагнення до стриманості, витримки, досягнення гармонії, завдяки законослухняності. Такий підхід цілком визначає позицію миру – як ключову засаду мети існування держави. Таким чином, однією із потреб людини, згідно з Платоном, є усунення війни, як «головного джерела індивідуальних і суспільних бід» [3, с. 346].

Історико-філософське обґрунтування поняття «ідеї вічного і загального миру» висвітлено у праці німецького філософа І. Канта «До вічного миру: філософський нарис» (1795 р.) [5]. Філософія І. Канта – це важливий етап на шляху до загального і справедливого миру. Філософ з одного боку, підсумував і систематизував напрацювання: Сен-П’єра, Ж.-Ж. Руссо та Г. Лейбніца, а з іншого – надав «ідеї вічного і загального миру» загального філософського обґрунтування.

І. Кант у згаданій праці розглядає досить важливі проблеми і питання, а саме: що таке війна, що є причиною війн, хто потенційно виступає ініціатором війни, як уникнути війни і досягнути вічного миру між народами. Війну І. Кант характеризує як руйнівний фактор: «...війна, по-перше – говорить Кант, – це зло; вона здатна знищити варварськими спустошеннями... усі досягнуті успіхи культури» [2, с. 211]. Філософ негативно ставиться до поняття насильства у міждержавних відносинах, оскільки у взаємостосунках між країнами жодна не має права втручатись у політичне життя одна одної. Втручання сторонніх держав – це «... означає порушення прав незалежного народу», тому «війна... і застосування засобів, які ведуть до неї, повинні бути безумовно заборонені» [2, с. 211].

І. Кант вважає, що для досягнення «вічного миру» люди повинні проявляти «єдність об'єднаної волі» [5], а саме – це розуміється як колективне досягнення, тобто зусилля усього громадянського суспільства. Такий підхід дозволить зупинити конфлікт й не допустити війну. Держава при цьому має можливість вибору, тобто не підпорядковуватись жодним зовнішнім законам, які можуть спонукати до загарбання або, навіть, поневолення іншої держави для посилення своєї могутності.

Слушною думка філософа є щодо мирних угод. Останні розглядаються як ті, що виключають саму можливість війни та жодним чином не мають приховувати в собі передумов ймовірного майбутнього конфлікту. У праці І. Канта головною умовою загального і вічного миру виступає як в самій державі, так і в стосунках між народами – це утвердження ідеї права, створення універсального правопорядку, який би охоплював всі можливі взаємини між людьми. «Вимога миру і є головною вимогою права, тому мирними ці відносини стають тоді, коли вони набувають правового характеру» [1, с. 9]. Філософ наголошує, що громадянське суспільство забезпечує людині можливість мати певні права, але поза ним вона залишається безправною. Єдиний правовий стан для людини визначає її існування в рамках державного інституту, приналежності до певної спільноти, але обов'язково об'єднаної на засадах закону. На думку І. Канта саме такий стан – є станом миру.

Стан миру у розумінні філософа – це не природний стан, навпаки, «природним для нього був радше стан війни, аніж стан миру» [1, с. 10]. Це обґрунтовується тим, що людина у природному стані може бути й джерелом загрози, оскільки може впливати на інших. Проте

створення інституту громадянського суспільства дозволяє забезпечити стан миру. Таким чином, одна з перших умов досягнення миру полягає у тому, щоб кожна людина, яка може впливати на іншу, зобов'язувалась належати до певного громадянського устрою.

Основні положення «теорії вічного миру», викладені у праці І. Канта, у сучасності мають не лише теоретичний аспект розуміння проблеми, а й своє практичне втілення. Кристоф Пайяр у «своєму дослідженні, присвяченому проблемі можливості практичної реалізації кантівського миротворчого проекту, вказує на те, що до міжнародного права включені такі ідеї Канта, як заборона таємної дипломатії, вимога республіканської форми правління, «федерація вільних держав» і розвиток міжнародної торгівлі» [3, с. 353].

Таким чином, історико-філософське обґрунтування ідеї миру має доволі глибоке коріння й відноситься ще до часів античності. У своєму еволюційному витку ця ідея пройшла й проходить на сьогодні певні етапи становлення, розуміння, сприйняття й практичної реалізації в сучасності. Війна і мир – це надскладні імперативи, соціальні явища, що діалектично пов'язані між собою. Сучасний світ, на жаль, існує не лише на засадах миру.

Отже, слухними й актуальними на сьогодні залишаються твердження філософа І. Канта. Людина займає ключове місце на Землі, їй право, свобода, гідність, честь. Щоб усі ці чесноти і прагнення можна було досягнути і успішно реалізувати необхідно найголовніше – мир.

Література:

1. Гусєв В. І. І. Кант: філософське обґрунтування ідеї світу // *Наукові записки НаУКМА*. 2000. Т. 18 : Філософія та релігієзнавство. С. 8-16.
2. Остапенко О. І., Ряшко В. І. Кант: війна і мир. Важкий шлях до вічного миру // *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія : Юридичні науки. 2015. № 813. С. 209-214.
3. Панафідін І. О. Філософська ідея миру: становлення та еволюція // *Актуальні проблеми духовності : зб. наук. праць / відп. ред. Я. В. Шрамко*. Кривий Ріг, 2011. Вип. 12. С. 345-355.
4. Платон: «Політик» і «Законои» // *Ізборник*. URL: <http://litopys.org.ua/istpolit/ipd06.htm> (дата звернення: 26.04.2023).
5. Immanuel Kant Perpetual Peace: A Philosophical Sketch 1795. URL: http://fs2.american.edu/dfagel/www/Class%20Readings/Kant/Immanuel%20Kant,%20Perpetual%20Peace_.pdf (дата звернення: 26.04.2023).